

1923'ten 2023'eYüz yıl yazıları-IX

Kurtuluş parolamız:Mustafa Kemal

**M. HAYATİ
ÖZKAYA**

1923'ten 2023'e yüz yıl yazıları-IX Parolamız: Mustafa Kemal

M. Hayati Özkaya

"İnsan esirliği, memleketlere sığmaz.

Millet esirliği, yeryüzüne."

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Oğuz Kağan, "Gün tuğ olsun gök kurikan!" diyerek asırlar öncesinden Türk milletinin kulağına şöyle fısıldayıvermiş: "Güneş bayrağınız, gökyüzü çadırınız olsun!" İşte, o günden bugüne nice devletler kuran Türk, dur durak bilmeden atasının bu kutlu vasiyetini yerine getirmek için doğudan batıya, güneyden kuzeye "Kızılma'ya hey, Kızılma'ya!" diyerek bir büyük ideal üzere yürümüş de yürümüş... Lâkin milletler ve devletlerarası bir büyük mücadelenin hâkim olduğu yeryüzünde yürüdüğümüz yol da yapmış olduğumuz yolculuk da öyle her zaman kolay olmamış.

Gün gelmiş kabarıp taşmış, nice sınırları aşmışız; gün gelmiş kendi girdabımızda kendi kendimizle oyalanıp durmuşuz. E, ne yapalım büyük milletler de büyük denizlere benzerler ve zaman zaman med-cezirler yaşarlar... Tıpkı şairin dediği gibi "kâh çıkmışız gökyüzüne seyretmişiz âlemi, kâh inmişiz yeryüzüne seyretmiş âlem bizi."

En son maceramız ise iki bölümden meydana gelmiş: Birincisi, Osmanlı'nın çöküşü ki bu durumu Necdet Sevinç şöyle anlatır: "XIX. asrın son çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu bir konfederasyon görünümündeydi. Tanzimat Fermanı'nın Osmanlı azınlıklarına getirdiği hukuki teminatlar, zaten iğreti bir görüntüsü olan Osmanlı mozaigini parçalamış, her parça gerektiğinde Osmanlı olduğunu iddia ve ifade etmesine rağmen Osmanlı'dan kopmanın ve hatta Osmanlı'yı yıkmanın hazırlıklarına başlamıştı."^[1]

Bu kaçınılması mümkün olmayan bir sonuç gibiydi âdeta. "Hasta adam" dedikleri Osmanlı Devleti'nin çöküşü ile bizi yeryüzünden kaldırmaya niyetlenenler, işlerine sıkı sıkıya sarılmışlardı. Senelerce yedi cephede, yedi düvelle vuruşmak zorunda kalmıştık. 1. Cihan Savaşı'nın ardından gelen o kahredici Mondros antlaşması... Ardından işgal edilen vatan topraklarımız...

Artık bıçak kemiğe dayanmış, maceramızın ikinci bölümünün perdesi aralanmıştı. Türk milleti çoluk çocuk, yaşlı genç, kadın erkek demeden hep birlikte sahnede yerini almıştı. Bu bir varlık yokluk mücadelesiydi. Asırların ötesinden asırlara uzanan bir ses yankılanıyordu cihanda; lakin sağır sultanın bile duyduğu bu sese Batılı emperyalistler kulaklarını kapamıştı. Fakat biz, haykırmaya devam ediyorduk:

*Bağlayamaz bir kuvvet bu kasırga milleti,
Tarihlere sorun ki bize "Ölmez Türk" derler.*

Sözümüz senetti ve her daim geçerliydi. Lâkin içinde bulunduğumuz zaman, zemin ve şartlar pek de güzel değildi. Bin bir zorluk ve sıkıntı bizi bekliyordu. Ancak inançlıydık ve korkmuyorduk. Çünkü Türk anaları, milletinin kara talihini aydınlığa çevirecek öyle evlatlar yetiştirmişti ki vakti geldiğinde bütün dünya onların karşısında saygıyla eğilecekti.

Sakarya Savaşı öncesinde, 5 Ağustos 1921'de, TBMM'de ateşli görüşmelerin ardından oy birliği ile "Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Başkumandanlık Tevcihi

Hakkında Kanun" kabul edildi. Bu yasaya göre Mustafa Kemal, Meclis'in savaşa hazırlık ve savaşla ilgili tüm yetkilerini üç ay süreyle doğrudan kullanabilecekti. Yasanın kabul edilmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa, düşmanın kesinlikle yenileceğini bildiren bir konuşma yaptı ve savaşın yönetimini doğrudan üstlendi. Türk ordusunun Kütahya-Eskişehir Savaşlarında yenilmesinin esas nedeni, pek çok imkândan yoksun olarak savaşmak zorunda kalmasıydı. Ordunun ihtiyaçları karşılandığı takdirde, Yunan ordusu Anadolu'da yok edilebilirdi.

Göreve başlar başlamaz Başkomutanlık Karargâhı'nı oluşturan Mustafa Kemal Paşa, yasanın kendine tanıdığı yetkiye dayanarak, 7-8 Ağustos 1921 tarihlerinde iki gün içinde, on buyruktan oluşan "Tekâlif-i Milliye Emirleri"ni (Millî Yükümlülükler Emirleri) yayımladı. ^[2]

Aslında yayımlanan bu emirlerle belki de dünyada eşine benzerine rastlanmayacak bir olay gerçekleşiyordu. O da şuydu: Milletini karanlıktan aydınlığa çıkarmak isteyen bir başkomutan, parası zaferden sonra ödenmek üzere milletinden borç istiyordu.

İşte böyle başlamıştı Anadolu'da esaretten hürriyete doğru amansız bir koşu... Peki, yayımlanan bu emirlerle halktan neler talep ediliyordu gelin birkaç maddeye kısaca bir göz atalım:

Mesela, 3 No.'lu Tekâlif-i Milliye Emri'yle; yünden, tiftikten, bezin her çeşidinden, köseleden, kunduraya; dikilmiş, dikilmemiş potine; yem torbasından, yulara, kaşağıya kadar her şey isteniyordu.

4 No.'lu Tekâlif-i Milliye Emri'yle; buğdaydan samana, una, arpaya; fasulyeden bulgura, nohuta; şekerden tuza, gaza, pirince; çaydan muma kadar, iğneden ipliğe birçok şey talep ediliyordu.

7 No.'lu Tekâlif-i Milliye Emri'nde ise şunlar vardı: Halkın elinde bulunan, savaşta işe yarayacak bütün silah ve cephanenin üç gün içinde Tekâlif-i Milliye Komisyonlarına teslim edilmesi...

10 No.'lu Tekâlif-i Milliye Emri'yle: Halkın elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabalarıyla kağrı arabalarının bütün donanım ve hayvanlarıyla birlikte; binek ve top çeken hayvanlar, katır ve yük hayvanlarının ordu adına komisyona emanet edilmesi isteniyordu.

Bazı maddelerine kısaca değindiğimiz bu emirlerin harfiyen uygulanması sonucunda Türk milleti 23 Ağustos 1921- 13 Eylül 1921 tarihleri arasında 22 gün ve 22 gece devam eden Sakarya Meydan Savaşı'ndan büyük bir zaferle çıkarken Batılı emperyalist devletlerin maddi ve manevi desteğini alan Yunan ordusu ise meydanı boynu bükük bir şekilde terk ediyordu.

Fakat Türk için henüz tam bir istiklâl kazanılmamıştı. Daha yapılacak çok şey vardı.

Canını, malını, mülkünü hatta canından aziz sevdiklerini seve seve bu vatana feda eden Türk milleti bıkmadan, yorulmadan gecesini gündüzüne katarak Sakarya zaferinden bir yıl sonra, "Büyük Taarruz" için harekete geçer. Tarihler 26 Ağustos 1922'yi gösterdiğinde Başkomutanlık Meydan savaşı başlar. 30 Ağustos'ta ise Mustafa Kemal Paşa o muhteşem emrini verir: "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!"

Bundan sonrasını tarihler şöyle kaydetmiştir: Türk milleti, 1919'dan 1923'e kadar süren ölüm kalım mücadelesini kahramanlığı, üstün cesareti ve muhteşem fedakârlığı sayesinde kazanmıştır.

Bakin işte, bir İngiliz diplomatın eşi olan Mary Dolling Lady Sandres, "Ann Bridge" takma adı ile 1952 yılında yayımladığı "The Dark Moment"^[3] adlı romanında, Mehmetçiğe cephane taşıyan Türk kadınının fedakârlığını nasıl anlatır:

“... Sonsuz bir insan selini andıran bir manzaraydı. Birbirlerinden bir buçuk metre mesafelerle ve tek sıra halinde akın akın geliyorlardı. İnsanlar taşıdıkları tüfeklerin, cephane kutularının ve top mermilerinin ağırlığı altında öne doğru eğilmişlerdi. Daha şaşkıncu olanı, bu insanların dörtte üçünden fazlasının kadın olmasıydı. Çoğunluğu pembe etekli yöresel kıyafetler ve parlak çiçekli kiraz rengi şalvarlar giyen kadınların bazıları, sırtlarına sarılı yüklerle beraber kucaklarında emzikli bebeklerini taşıyorlar, bazıların arkasında ise kaygan çamurda kısa adımlarla yürüyen iki ve üç küçük çocuk bulunuyordu. İşte bu şekilde bir gece önce İstanbul’dan kaçak olarak gemi ile gelen askeri malzeme, Küre Dağlarını aşıyordu...”^[4]

Bu yol, İnebolu’dan başlayıp Ankara’ya ulaşan “İstiklâl’e giden” yoldu. Bu yolda yürümek, karda kışta dağları, tepeleri aşmak, yokuşlarla savaşmak, düz ovada yürümeye hiç benzemiyordu. Zaten yürüyenler de bunu gayet iyi biliyordu; fakat inadına hürriyet, inadına istiklâl diyerek yürüyorlardı. Hatırlayın Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın o muhteşem şiirini, Mustafa Kemal’in Kağnısı’nı... Hatırlayın Elif’i,

*Yediyordu Elif kağnısını,
Kara geceden geceden.
Sankim elif elif uzuyordu, inceliyordu,
Uzak cephelerin acısıydı gıcırtilar,
İnliyordu dağın ardı, yasla,
Her bir heceden heceden.*

Mustafa Kemal'in kağnısı derdi, kağnısına

Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.

Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,

Nam salmıştı asker içinde.

Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,

Doğrulmuştu yola önceden önceden.

Sadece Elifçik miydi yürüyen, sadece Elifçik miydi cepheye koşan, değildi elbet... Türk kadını, bağımsızlık uğruna hem cephede hem de cephe gerisinde kendine düşen görevi en iyi şekilde yerine getirerek dillere destan olan kahramanlıklara imza atıyordu. Mesela, bir Kara Fatma namı, Fatma Seher Hanım vardı, bir Nezahat Onbaşı, bir Aydınlı Emir Ayşe Kadın, bir Tayyar Rahmiye, bir Kılavuz Hatice, Şerife Bacı, Halide Onbaşı (Halide Edip Adivar) ve daha niceleri erkekleriyle birlikte yan yana hatta yana yana cephelerde vuruştular; yeri geldi meydanlarda, kürsülerde konuştular:

“Çelik gibi kollu, tunçtan ayaklı/ Türk hiç yılar mı, Türk hiç yılar mı?/ Cihan yıkılsa, Türk yılmaz!” diyerek binlere, on binlere, bütün cihana seslendiler.

İşte size o günlerden bir sahne:

Tarih 22 Mayıs 1919, yer Kadıköy-İstanbul. Vatan topraklarının işgal edilmesini protesto etmek üzere 15-20.000 kişinin katıldığı mitingde konuşanlar arasında Üniversite öğrencisi Münevver Saime Hanım da vardı ve

“...Ben kendimi hürriyeti gasp edilmiş bir milletin kızı tutarak istiklâlime nasıl yürüyeceğimi söyleyeceğim. Bu beyanat kollarımızı bağlamak isteyenler için dikkate şayan olmalı. Oğlum bana, ‘Ben neyim?’ diye ilk sorduğu gün ona semalardan haykıran bir melek gibi ‘Büyük tarihli bir Türk’sün!’ diye hitap edeceğim. Bu nida, bu sihirli ses, onun ruhunda ne fırtınalar hazırlayacak. Ninnisini söylerken, bu nutukları yanık sesimle ruhuna serpeceğim... Az söylemek, çok iş görmek zamanı hulûl etmiştir (gelip çatmıştır). Biz yalnız ağlıyoruz. Ağlamakla kazanılmış hak, hıçkırıklarımızı dinleyecek kalp yoktur. Teşkilata, nihayet fiiliyata mübaşeret (girişme), harekete geçmek zamanı gelmiştir.” diyordu.

Kürsüden indikten sonra İngilizlerin kontrolündeki polis güçleri, Münevver Saime Hanım’ı, halkı savaşa davet eden bir çağrıda bulunduğu için tutuklamak istemişse de Saime Hanım bir yolunu bulup Anadolu’ya geçmiş, daha sonra da Kurtuluş Savaşı’nda sol kalçasından yaralanmış ve İstiklâl Madalyası’yla onurlandırılmıştır.^[5]

İstanbul’daki mitingleri, Anadolu’nun çeşitli yerlerinde yapılan mitingler ve faaliyetler takip etmiştir. Bu faaliyetlerde rol alan kadınlarımız ise milli mücadelemizin en ön saflarında yer almıştır. Mesela, 10 Aralık 1920’de, Kastamonu’da Kız Muallim Mektebi’nin bahçesinde Müdâfaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi’nin hazırladığı bir toplantı yapılmış ve bu toplantının ardından da Urfa, Antep ve Maraş’ın işgalini protesto etmek amacıyla 19 Aralık 1920’de bir miting düzenlenmiştir. Bu mitingde alınan kararlar doğrultusunda halifeye, sadrazama, İngiltere ve İtalya kraliçelerine, ABD ve Fransa Cumhurbaşkanı’nın eşlerine ve Hindistan İmparatoriçesine, işgalin ve zulmün durdurulması için telgraflar çekilmiştir.

Ve yine mesela, 12 Temmuz 1920 günü, Adana Kız Öğretmen Okulu öğrencileri de okul müdüriyetine bir dilekçe sunarak öğretmenlerinin riyaseti altında, vatan toprakları uğruna vuruşan Mehmetçiklerin yaralarını sarmak ve dikişlerini dikmek üzere geceli gündüzlü çalışmaya hazır olduklarını bildirmişlerdir...^[6]

Evet, tarih böyle büyük bir hazinedir. İhaneti de kahramanlığı da kaydeden çok değerli bir hazine... O hazinenin sayfalarında gezinirken bazen insanın hafızasından silinmeyecek kareler göze çarpar. Tam da bu noktada İngiliz yazar Ann Bridge’nin anılarına tekrar bir dönelim:

Çuha Doruğu mevkiinde bir handa dinlendikleri sırada, karşısındaki, ikiz bebeği olan bir Türk anasının cepheye 6’ncı kez cephane taşıdığını ve nasıl güçlükler çektiğini aktarır. Sonra da kadının, “İnsan, memleketi için bu kadar da yapmasın mı?” deyişi ve yeniden yola koyulurken ikizlerini göstererek “Onlara öğreteceğim ilk kelime Mustafa Kemal olacaktır!”^[7] deyişi, bir millet için esarettten kurtulmanın parolası gibidir. Dün dillerden düşmeyen “Mustafa Kemal” ismi bugünlerde ve

yarınlarda da kesinlikle Türk milletinin ebedî parolası olacaktır.

Cepheye sırtında bebeğiyle silah ve erzak taşıyan fedakâr Türk kadınına gören Fransız diplomat, Franklin Bouillon de büyük bir şaşkınlıkla, dönemin Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşek'e:

"...Öncelikle size şunu haber edeyim. Siz bu savaşta mutlaka başarı elde edeceksiniz. Her ne vakit ki bir millet böyle kadını, genci, ihtiyarı, hatta çoluk çocuğu ile bir işe sarılırsa onu mutlaka başarır. Geçtiğim yerlerde gördüklerim bunu anlatıyor..." ^[8] demiştir.

Türk olmayı en büyük şeref ve şan sayan Atatürk'ümüz ise 21 Mart 1923'te, Konya'da Hilâl-i Ahmer Kadınlar Şubesi'nin tertip ettiği çay ziyafetinde,

"Çift süren, tarlasını eken, ormandan odununu kesen, mahsulatı pazara götürerek paraya kalbeden (dönüştüren), aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin mühimmatını taşıyan hep onlar, hep o ulvî, fedakâr, ilahî Anadolu kadını olmuştur. Binaenaleyh hepimiz bu büyük ruhlu, büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle ebediyen taziz (sevgiyle analım) ve takdis edelim(saygı gösterelim)." ^[9] diyerek, Millî Mücadele'de büyük sıkıntılara katlanan ama hiçbir zaman yılmayan, yıkılmayan asil Türk kadınının hakkını böyle teslim etmiştir.

Evet, yazımıza son noktayı koymadan meraklısı için son bir not bırakalım şuraya: Hani demiştik ya, Tekâlif-i Milliye Emirleri'yle milletini karanlıktan aydınlığa çıkarmak isteyen bir başkomutan, parası zaferden sonra ödenmek üzere milletinden borç istiyordu. İşte o borcun tamamı aşağıda belirtildiği şekilde İstiklâl Savaşı'mızdan sonra ödenmiştir efendim.

*Tekâlif-i Milliye Komisyonları tarafından parası sonradan ödenmek üzere alınan mal ve malzemenin toplam tutarı: 6.003.663 TL olarak hesaplanmıştır. Devlet, bu miktarın 4.340.508 TL (%72,3'ünü)'sini 1923 yılında olmak üzere, 1929 yılı sonuna kadar tamamını ödemiştir. ^[10]

^[1] Necdet Sevinç, "Osmanlı'nın Yükselişi ve Çöküşü" Hamle Yay. İst. 5.bs. s.444

^[2] <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/tekâlif-i-milliyemirleri>

^[3] Bu roman 1962 yılında Milliyet Yayınları tarafından "İzmir Ateşler İçinde" adıyla Türkçe olarak da yayımlanır.

^[4] Haz. Aynur İslam, "Milli Mücadelede Kadın Kahramanlarımız" Bingöl Ü. Sosyal Bil. Ens. 2021,s.95

^[5] Ferhat Uyaniker, "Milli Mücadelede Türk Kadını" Genel Kurmay Baimevi, Ank. 2009,s.26

^[6] Aynur İslam, age, s.94

^[7] Kastamonu

Ü."https://istiklalyoludijitalmuzesi.kastamonu.edu.tr/index.php/hakkimizda/genel-bilgiler

^[8] Aynur İslam, age, s.94

^[9] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu I-III, Ankara 2006, s. 317

^[10] https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/tekâlif-i-milliyemirleri